

Preek Breukelen

d.d. 10 juli 2016, 4^e van de zomer
Deuteronomium 30:9-14 & Lucas 10:25-37

‘Heb de Heer uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf.’

Gemeente van Jezus Christus,

Ook in de afgelopen week werden we weer geschokt door gruwelijke berichten uit Amerika. De liquidatie van een zwarte man, de dood van vijf agenten en de woede die heerst onder een groot deel van de bevolking. Het lijkt de laatste tijd alsof het ene probleem zich op het andere stapelt waardoor we bijna een machteloos gevoel krijgen. De oorlog in Syrië en Irak is nog niet voorbij, mensen blijven vluchten voor hun leven. Ook de dreiging van aanslagen houdt ons voortdurend bezig. En ondertussen zouden we bijna vergeten dat er nog honger is in grote delen van de wereld, armoede en ziekte. Dat de ongelijke verdeling in deze wereld zorgt voor ongelijke kansen en mensen - kinderen soms - drijft tot een onrechtvaardige slavernij om toch maar iets geld te verdienen om van te kunnen leven. *Heb je naaste lief als jezelf.* Het is in dit kader wel een heel grote uitspraak. En ook in onze tijd wordt de vraag regelmatig gesteld: *wie is dan mijn naaste? Ik kan toch niet de hele wereld redden, ik kan toch niet begaan zijn met iedere mens die lijdt?* En door de overdaad aan mensen die spreekwoordelijk halfdood langs de weg liggen, wordt ons gevoel van onmacht alleen maar versterkt. En hoe verder wij verdrinken in het gevoel van onmacht, gaat het idee van onmogelijkheid meer en meer overheersen. Als iedereen onze naaste is dan worden we overvraagd; dat is een juk dat wij niet kunnen dragen. Met daarbij het gevaar dat het idee van onmogelijkheid zo gaat overheersen dat niemand nog onze naaste is. Wie is onze naaste?

Het verhaal van de barmhartige Samaritaan is één van de meest geliefde en bekende verhalen uit de Bijbel misschien wel omdat er zo'n verrassende omkering in zit, dat de mens van wie het het minst verwacht wordt degene is die omziet, terwijl de andere twee die voorbij lopen toch degenen zouden moeten zijn die de helpende hand bieden. Maar er zit meer omkering in dit gedeelte uit Lucas. De eerste zit omkering in het gesprek over het eeuwige leven. Dat gesprek zien we ook in verschillende versies terug in de evangeliën volgens Matteüs en Marcus. Lucas is overigens de enige die het verhaal van de barmhartige Samaritaan laat volgen. Bij Lucas is het een wetgeleerde die naar Jezus komt en hem op de proef wil stellen. *‘Meester, wat moet ik doen om deel te krijgen aan het eeuwige leven?’* En, zoals we Jezus kennen, stelt Hij een vraag terug. Hij vraagt wat er in de wet geschreven staat. En dat moet voor een wetgeleerde toch niet zo moeilijk zijn. De wetgeleerde antwoordt dan ook: *‘Heb de Heer uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf.’* *‘U hebt juist geantwoord’,* zegt Jezus tegen de wetgeleerde, *‘Doet dat en u zult leven.’*

In dit korte stukje verschuift Jezus de aandacht voor het eeuwige leven naar de aandacht voor het leven. Ik had afgelopen week voor mijn werk een bijzonder gesprek met iemand die eigenlijk helemaal niets van het geloof afwist. De vraag: *Hebt u een grote*

parochie?, maakte me dat al snel duidelijk. Maar mijn gesprekspartner was uiterst geïnteresseerd om toch meer te weten. Niet om gelovig te worden maar om te kunnen begrijpen hoe een kerk in elkaar zit, wat gelovigen bezig houdt, ook omdat ze natuurlijk wel, zoals ieder mens, een beeld van een kerk met zich meedroeg. Een beeld dat aardig wat bijstelling behoefde. Het is bijzonder en spannend om iemand die nagenoeg niets van het christelijke geloof weet uit te leggen wat ons bezielt, waar we in geloven en waar we voor gaan. Binnen de kerk begrijpen we elkaar vaak snel genoeg omdat wij kerkelijke taal gebruiken. Maar probeer het maar eens uit te leggen aan iemand die die taal niet spreekt.

Mijn gesprekspartner begreep wel hoe waardevol een gemeenschap is, het bij elkaar horen, het met elkaar optrekken en ideeën met elkaar delen. Maar ja, dat vindt je bij een voetbalclub ook of een bridgevereniging. Wat is dan de meerwaarde van kerk, wat voegt kerk toe aan je leven of aan de samenleving? Het beeld dat zij had van kerk was, zoals te verwachten, dat van een instituut dat vooral veel regeltjes kent, nogal conservatief is, zich niet schaamt om mensen uit te sluiten en vooral een club is die de Bijbel van kaft tot kaft letterlijk neemt. Ik moest erkennen dat er inderdaad nog voldoende kerken zijn en gelovigen die beantwoorden aan dit beeld. Om haar uit te leggen wat geloof inhoudt, wat geloof kan betekenen en toevoegen, kon ik alleen maar vertellen hoe dat voor mij geldt en hoe dat, zo hoop ik, in de Pauluskerk ervaren wordt. We zijn in de kerk te veel bezig en bezig geweest met het nadenken over het hiernamaals. Wanneer de wetgeleerde vraagt hoe hij deel kan krijgen aan het eeuwige leven, is onze gedachte al vrij snel dat hij vraagt: hoe kom ik in de hemel na mijn dood? Heel lang is dat een kernvraag geweest. Dankzij het Griekse denken is er in het Nieuwe Testament het een en ander aan gedachtegoed ingeslopen betreffende het onderscheid tussen hemel en hel. De hemel als plek voor de rechtvaardigen en de hel als de plek voor de onrechtvaardigen. Maar dit alles heeft wel geleid tot een angstig en egoïstisch geloof. Je wordt zo bepaald bij jôuw zielenheil in het hiernamaals dat je uit angst maar het goede doet. Aan mijn gesprekspartner legde ik dat uit met de term ‘bonuspunten’.

Maar wat is geloof dan wel? En ik legde haar uit dat wij een Bijbel hebben, vol met verhalen die ons beloftes geven en visioenen en dromen van een werkelijkheid die anders is dan onze huidige werkelijkheid. Ik vertelde haar dat wij zoveel verhalen in de Bijbel kennen waarin het volk Israël steeds weer afdwaalt van wat God geboden heeft maar dat God het volk blijft vasthouden. God ziet dat zijn volk zich steeds weer in de problemen weet te werken en dat daardoor het samenleven eerder een ramp wordt dan een zegen. Iedereen gaat weer voor zijn eigen ding, voor zijn eigen genot, voor zijn eigen belang en ondertussen groeit de onrechtvaardigheid en de ongelijkheid en lijden mensen onnodig door het egoïsme van de ander. En God blijft zeggen: mensen kom, volg nou gewoon die simpele regels die ik jullie geef. Weet dat je daarmee een samenleving maakt waar het voor iedereen goed is, waar onrecht verdwijnt, waar haat verdwijnt omdat liefde en gerechtigheid daar de basis zijn. Het is een wereld andersom waarmee God ons voortdurend verleidt en waartoe Hij ons ook de mogelijkheden geeft. Maar, zo zei ik tegen mijn gesprekspartner, dat vraagt ook wat van ons. Het vraagt wel dat je uit betrokkenheid bereid bent een deel van jezelf te geven. Het vraagt wel dat je jezelf niet meer centraal stelt maar het belang van een gemeenschap. En het vraagt wat lef om op te staan en op te komen voor mensen die ten onder dreigen te gaan of weg worden gezet. Je zou kunnen zeggen, indachtig het evangelie van vandaag, dat je je het

lot aantrekt van de mens die halfdood langs de weg ligt. Mijn gesprekspartner begreep goed wat ik zei en zag ook van hoeveel betekenis dat zou kunnen zijn voor deze wereld.

Dit was voor mij de eerste omkering, de omkering in het gelovig denken, een omkering van eigenbehoud in het hiernamaals naar het behoud van ieder mens in deze wereld, in de nieuwe schepping. Dat is wat besloten ligt in dat eerste antwoord van Jezus wanneer Hij niet over het *eeuwige leven* spreekt maar over het *leven*. Maar dit is ook wat besloten ligt in het verhaal over de barmhartige Samaritaan. Wanneer de man die overvallen is door rovers halfdood langs de weg ligt, komt er een priester langs en later een leviet. De twee mannen lopen door, twee godsmannen. Waarom? Te druk? Willen ze zichzelf niet ontheiligen? Hebben ze nog taken te doen in de tempel? We kunnen er alleen maar naar raden, maar het lijkt alsof ook zij enkel bezig zijn met zelfbehoud. Hun hart hebben ze bij God maar ze vergeten de mens. Je kunt nog zo hard bidden en je kunt je nog zo goed houden aan alle rituelen en geboden. Maar wanneer je de mens uit het oog verliest heb je werkelijk niet zo veel begrepen. Het is alsof de priester en de leviet enkel bezig zijn met hoe zij het eeuwige leven krijgen en niet met hoe wij dit leven tot een werkelijk leven maken waarin mensen op mensen betrokken zijn.

De tweede omkering is een prachtige. *Wie is mijn naaste?* Ja, er ligt een man langs de weg en die heeft hulp nodig dus dat is mijn naaste. Gelukkig zag de Samaritaan dat, jammer dat de priester en de leviet dat niet doorhadden. Maar er liggen wel meer mensen langs de weg, halfdood. Zijn dat dan allemaal mijn naasten die ik moet helpen? Inderdaad, in ons beeld zien wij die man die langs de weg ligt al snel als de naaste die onze liefde behoeft. Maar de vraag die Jezus stelt aan de wetgeleerde draait de zaak volledig om. Jezus vraagt: *Wie van deze drie, - dus de priester, de leviet of de Samaritaan -, is volgens u de naaste geworden van het slachtoffer van de rovers?* En de wetgeleerde antwoordt: *De man die medelijden met hem heeft getoond.* Met andere woorden, niet de man die halfdood langs de weg ligt is de naaste maar de Samaritaan die liefde betoond heeft, is de naaste. Het gaat er dus niet om dat wij moeten gaan nadenken over wie allemaal onze naasten zijn en hoe wij de dwang voelen om aan de hele wereld hulp te bieden. Het gaat er om hoe wij naaste kunnen zijn, naaste kunnen worden. En dan gaat het er volgens mij om dat je naaste wordt simpelweg voor de mensen die op jouw levensweg worden gezet, mensen die je tegenkomt die in nood zitten, die jouw liefde behoeven. Nogmaals, we hoeven niet te weten wie onze naaste is. Nee, er moet een verandering in onszelf komen, wij moeten onszelf naaste weten. Hoe reageren wij op mensen die op ons pad komen? Lopen we er met een grote boog om heen, hebben we geen tijd voor hen? Interesseren zij ons niet? Of worden wij daadwerkelijk bewogen? Hebben we oog voor de ander, zien we de ander als mens die ons gegeven is?

Deze omkering, dit verhaal, ligt in de lijn met veel van de verhalen die Lucas vertelt. Het zijn spiegels die hij ons voorhoudt. Hij schudt mensen wakker uit zelfgenoegzaamheid. We zagen het al in hoofdstuk 4 waar Jezus in de synagoge van Nazareth leest uit de boekrol van Jesaja. Iedereen is vol verbazing vanwege de genaderijke woorden die uit zijn mond vloeien. Maar als Jezus dan spreekt over Elia en Elisa die buiten de grenzen van Israël Gods werk hebben gedaan worden de inwoners van Nazareth boos en willen Jezus in de afgrond storten. En ook in het gedeelte dat vooraf gaat aan onze lezing, waar Jezus de 72 uitzendt, spreekt Hij zijn weeklacht uit

over Chorazin en Betsaïda want, zo zegt Hij, als in Tyrus en Sidon de wonderen waren gebeurd die bij jullie gebeurd zijn, ach, dan waren ze allang tot inkeer gekomen. Het is telkens weer die spiegel die wakker schudt, die ageert tegen zelfverzekerdheid. Het aanhangen van regeltjes of het behoren tot een geloofsgroep is niet voldoende. Het gaat er uiteindelijk om hoe je handen en voeten geeft aan het grote gebod van de liefde. Het gaat niet om puntjes voor het hiernamaals maar om hoe wij met Gods geboden van deze wereld een nieuwe wereld maken, het koninkrijk van God is nabij. En het lijkt allemaal lastig en het lijkt allemaal veel en het lijkt onmogelijk. Maar, zo zegt Deuteronomium, *De geboden die ik u vandaag heb gegeven, zijn niet te zwaar voor u en liggen niet buiten uw bereik. Ze zijn niet in de hemel, dus u hoeft niet te zeggen: "Wie stijgt voor ons op naar de hemel om ze daar te halen en ze ons bekend te maken, zodat wij ernaar kunnen handelen?" Ook zijn ze niet aan de overkant van de zee, dus u hoeft niet te zeggen: "Wie steekt de zee voor ons over om ze daar te halen en ze ons bekend te maken, zodat wij ernaar kunnen handelen?" Nee, die geboden zijn heel dichtbij, u kunt ze in u opnemen en ze u eigen maken; u kunt ze volbrengen.*

Daarom: *Heb de Heer uw God, lief met heel uw hart en met heel uw ziel en met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf.* Het koninkrijk is nabij. Laten we naaste worden.

In de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.